

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІОНАЛУ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Тіманюк І.В.

Національний фармацевтичний університет

Тіманюк В.М.

Українська інженерно-педагогічна академія

В статті досліджені питання компетенцій фахівців в сфері інтелектуальної власності. Обґрунтована необхідність підготовки висококваліфікованих спеціалістів в області трансферу технологій. Розроблено комплекс вимог до професіонала в сфері інтелектуальної власності та сформовані індивідуальні характеристики, якими повинен володіти фахівець.

Ключові слова: трансфер технологій, інтелектуальна власність, менеджер з трансферу технологій, професіонал в сфері інтелектуальної власності.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що Україна все ще має в своєму розпорядженні досить високий науковий потенціал, ситуація в області його реалізації, використання в національних інтересах залишається вкрай незадовільною. Найголовнішою проблемою є те, що більшість розробок, виконаних на високому рівні, не мають практичного застосування. Досі не відпрацьований механізм взаємодії в системі «Наука – виробництво – ринок».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури показав, що питання трансферу технологій широко розглянуті як зарубіжними, так і вітчизняними фахівцями. Серед них такі відомі вчені в галузі управління науки і техніки, як Б. Твісс, Й. Шумпетер, Б. Санто, Ф. Ніксон, Г. Менш та ін. Істотний внесок у розвиток теорії і практики трансферу технологій внесли В.І. Мухопад, В.Г. Мединський, Н.В. Краснокутська, Н.Н. Карпова, В.Г. Зінов, О.В. Посілка, З.М. Мнушко та ін.

Проте в попередніх дослідженнях мало уваги приділено питанням компетенцій фахівця в галузі трансферу технологій, основна функція якого – прямі продажі інноваційних розробок. Проведені опитування серед учених і представників бізнесу також підтвердили, що одним з бар'єрів у процесі передачі технології є нестача висококваліфікованих менеджерів у цій сфері діяльності.

Виділення невідомого раніше частин загальної проблеми. Менеджер по трансферу технологій (технологічний брокер) – відносно нова професія, якої поки спеціально не навчають в українських вузах. Однак ця проблема стає все більш актуальною. Відомо, що в Україні досі не сформований ринок технологій та інтелектуальної власності [1-5]. Основні проблеми функціонування на території України центрів трансферів технологій, технопарків та інших організаційних форм – це дефіцит кваліфікованих кадрів для їх комплектування.

Мета статті. Основною метою даної статті стало розроблення комплексу вимог до професіонала в сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Підготовка магістрів за спеціальністю 8.18010011 «Інтелектуаль-

на власність» має включати питання, пов'язані з умовами та вимогами сучасного розвитку економіки України. В даний час особлива увага повинна бути спрямована на трансфер технологій. Тому підтвердження – цілий ряд законодавчих і нормативних документів, спрямованих на підтримку і формування ринку інноваційних технологій: закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [6], «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [7], найближчим часом на розгляд уряду надійде нова редакція Закону України «Про інноваційну діяльність». Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України видало наказ від 12 квітня 2012 № 462, яким передбачено створення Українсько-Російської міжуніверситетської мережі трансферу технологій на базі Національної мережі трансферу технологій. Вищим державним навчальним закладам III-IV рівнів акредитації пропонується вжити заходів щодо входження в Українсько-Російської міжуніверситетської мережі трансферу технологій і визначити структурний підрозділ, на постійній основі готувати технологічні пропозиції за результатами завершених науково-дослідних, дослідно-конструкторських, дослідно-технологічних робіт. Таким чином, держава намагається направити наявний науковий потенціал на інноваційний шлях розвитку України.

У звіті за 2009 рік професор П.М. Цибульов [8] (Інститут інтелектуальної власності України) так описував перешкоди на шляху впровадження інновацій в Україні:

1. Вченим не вистачає відповідних знань, досвіду і підготовки;
2. Управлінцям не вистачає ефективних навичок управління дослідницькою діяльністю;
3. Проблеми фінансування;
4. Недосконалість законодавства;
5. Відсутність ефективної інфраструктури для інновацій.

Минуло майже чотири роки, але проблеми залишилися. Головним завданням у навчанні магістрів стає підготувати їх до роботи, пов'язаної з трансфером технологій. Слід також врахувати, що трансфер технологій найчастіше стосується

Таблиця 1

Комплекс вимог до професіонала (менеджера) в сфері інтелектуальної власності

Менеджер повинен знати	Менеджер повинен використувувати	Менеджер повинен приймати рішення у сфері управління інтелектуальною власністю
Науково-технологічну сутність інноваційної технології	Аналітико-синтетичний аналіз; маркетинг інновацій	За інноваційної стратегії та економічної позиції інноваційного проекту
Нормативно-методичну базу функціонування нововведень	Системне забезпечення і використання нормативної бази	Щодо підвищення якості стратегічного планування
Стан ринку інновацій (пропозиція, попит, конкурентоспроможність, трансфер технологій, створення власного бізнесу)	Системний аналіз; інноваційний маркетинг; економічний аналіз	З відбору перспективних інновацій, технологій
Умова і стан інвестиційних надходжень	Фінансовий аналіз	З формування та контролю фінансового плану
Основи організації промислового виробництва, проектування	Інноваційний менеджмент; проектний аналіз	За складання програм, економічному обґрунтуванню проекту, технології
Основи соціального та екологічного менеджменту	соціальні технології	За погодженням об'єкта інновації на виробництві та в регіоні
Особливості правового регулювання інтелектуальної власності між суб'єктами	Правову охорону і захист інтелектуальної власності	По управлінню інтелектуальною власністю
Основи трудових відносин та проблеми і основи мотивації працівників	Соціальні технології	З управління персоналом і інноваційним мікрокліматом
Процедури інноваційних комунікацій	Системні комунікації	По управлінню комунікаціями між учасниками проекту, технології
Принципи створення інформаційної системи по інноваційному проекту	Інформаційні технології	З формування баз даних, інформаційних систем забезпечення інноваційного проекту, технології
Законодавство України та провідних зарубіжних країн у галузі інтелектуальної власності, систему міжнародного співробітництва в галузі ІВ і особливості складання заявок на об'єкти промислової власності різних патентних систем	Прийоми і методи захисту патентних і авторських прав в Україні та зарубіжних країнах	За вибором форм і методів захисту ІВ; на оформлення та змісту правової документації; за вибором країни-патентовласника; з оформлення міжнародних і національних заявок на об'єкти ІВ
Особливості патентоздатних технічних рішень	Методи визначення та аналізу патентоспроможності технічних рішень	За способом і формою захисту патентоспроможних технічних рішень; з формування інтелектуального капіталу
Основи проведення експертизи заявок на об'єкти промислової власності	Методику експертизи заявок на об'єкти ІВ	Щодо встановлення доцільності патентування об'єктів ІВ
Джерела і бази науково-технічної, комерційної та патентної інформації, центрів, громадських організацій	Методологію і методику роботи з науково-технічною інформацією, методику проведення патентних досліджень	За встановлення патентоспроможності, рівня техніки, конкурентоспроможності об'єкта ІВ і т.ін.
Систему внутрішньої та міжнародної торгівлі ліцензіями на об'єкти ІВ	Методику здійснення ліцензійних операцій	За оформленням ліцензійних договорів
Особливості інформації як товару	Методи і способи захисту інформації	Щодо використання інформації
Економіку ІВ	Методи вартісної оцінки ІВ	За вибором основних критеріїв, показників, нормативів цих методів, що враховують особливості оцінки ІВ
Міжнародні стандарти оцінки ІВ	Методи, апробовані у світовій практиці	За використання зарубіжного досвіду розрахунку вартості об'єктів ІВ
Міжнародні стандарти фінансової звітності	Методику фінансової звітності при здійсненні оцінки ІВ	Щодо встановлення стандартів звітності (для підприємства, галузі) з оцінки ІВ
Систему сертифікації інформації про об'єкти ІВ що оцінюється	Процедуру підтвердження якісних характеристик об'єкта ІВ, заявлених власників	За вибором інформації, що забезпечує достовірність звіту про оцінку ІВ як документа, що містить доказові відомості
Здійснювати оціночну діяльність за наявності ліцензії на даний вид діяльності	Методи і способи, використовувані провідними фахівцями в області оціночних технологій	Щодо здійснення оцінки ІВ та складанні звіту на підставі договору з замовником
Здійснювати трансфер технологій	Методологію та методи здійснення трансферу всередині і за межами України	При здійсненні наукових програм, грантів та створенні спільних підприємств

наукоємних інноваційних проєктів. Студенти повинні мати уявлення про роль високих технологій та заснованих на них інновацій у господарській діяльності підприємств та організацій, визначати основні шляхи комерціалізації (трансферу) технологій, розуміти роль та основні ризики учасників цього процесу, обґрунтовувати вибір та способи охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ), проводити інвентаризацію ОІВ, вміти об'єднувати отримані результати в єдині технології, будувати патентні стратегії, сприяти регулюванню правових відносин суб'єктів інтелектуальної власності (ІВ), що беруть участь в інноваційних розробках.

У світлі останніх рішень в області трансферу технологій, необхідно ввести в процес навчання новий спеціальний курс «Основи трансферу технологій: процеси комерціалізації технологій та результатів науково-технічної діяльності». Даний курс спрямований на ефективне використання вітчизняного науково-технічного потенціалу та комерціалізацію науково-технічної діяльності. Основні теми курсу: економічна роль інновацій; інноваційний цикл; особливості маркетингу технологій та наукоємних продуктів; інтереси та ризики учасників процесу комерціалізації (трансферу); процеси управління інтелектуальною власністю при трансфері технологій; міжнародний трансфер технологій; підготовка технологій до трансферу; підготовка технології для презентації.

Процес передачі технологій можливо умовно розділити на чотири етапи: виявлення ОІВ та визначення прав власності, оцінка комерційного та іншого потенціалу технології, вибір оптимального способу правової охорони технології та передача технології для її використання.

Таким чином, для успішної роботи в галузі трансферу технологій менеджер повинен знати: правові аспекти інтелектуальної власності та інноваційної діяльності; економічні аспекти з оцінки та комерціалізації об'єктів інноваційної діяльності; маркетинг інновацій та інноваційний менеджмент. Спеціальні вимоги до професіонала в сфері інтелектуальної власності зведені у таблиці 1.

Також в ході дослідження були сформовані індивідуальні характеристики, якими повинен володіти менеджер з трансферу технологій:

- творчий характер;
- різнобічні знання;
- уміння йти на ризик;
- бути лідером;
- поєднувати здоровий глузд з авантюризмом;
- вміти відстоювати і доводити свої рішення;
- бути комунікабельним;
- розв'язувати конфліктні ситуації;
- контролювати послідовність своїх дій;
- доводити всі задуми і справи до логічного завершення;
- здійснювати інноваційні комунікації;
- постійно підвищувати професійний рівень;
- вміти проводити переговори і укладати угоди.

Для розвитку трансферу технологій з метою підвищення міжнародної конкурентоздатності України в умовах глобалізаційних викликів необхідно реформування у відповідних напрямках, проте найбільш актуальним є забезпечення країни висококваліфікованими фахівцями в сфері трансферу технологій.

Висновки. Економічно розвинені країни успішно використовують трансфер технологій для регулювання взаємовідносин між наукою і промисловістю, знаннями та досвідом, технологічним процесом і продукцією, що випускається. Цей механізм інноваційного процесу створює умови, як на законодавчому, так і на організаційному рівні, для використання наукового та науково-дослідницького потенціалу в приватному секторі економіки, у сфері малого та середнього бізнесу. На відміну від практики інших країн в Україні трансфер технологій поки ще не одержав необхідного розвитку.

Тому Україні, що зберегла значний науково-технічний потенціал, в найкоротші терміни необхідно освоїти механізми комерціалізації результатів наукових досліджень і науково-технічних розробок і включити інтелектуальний продукт у ринковий оборот з тим, щоб стати гідним учасником міжнародної економіки знань. Значна допомога у прискоренні трансферу технологій може бути надана тільки фахівцями у сфері інноваційного менеджменту та інтелектуальної власності. Включення в програму магістрів спеціальності 8.18010011 курсу «Основи трансферу технологій» дозволить зорієнтувати їх на необхідності розвитку цього сегменту економіки.

Список літератури:

1. Інтелектуально-правова освіта – нагальна потреба ділових людей. Режим доступу [http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121422]
2. Бура А.С. Проблеми міжнародного трансферу технологій в Україні. / А.С. Бура, Б. О. Гуменюк, Н. П. Танасієнко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012 – № 2. – Т. 1. – С. 184-187.
3. Зинов В.Г. Управление интеллектуальной собственностью: Учеб.пособие. – М.: Дело, 2003. – 512 с.
4. Посилкіна О.В., Костюк Г.В., Тіманюк В.М. Економіка і організація інноваційної діяльності Навч. посібник. для студентів економічних спеціальностей . вищих навчальних закладів. – Х.: вид-во НФаУ, 2009. – 272 с.
5. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
6. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» – Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 45. – Ст. 434.
7. Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» – від 2 жовтня 2012. – № 5407-VI.
8. Цибульов П.М. Бар'єри на шляху комерціалізації результатів наукових досліджень в Україні. / П.М. Цибульов, В.Ф.Корсун // Наука та інновації. – 2009. – №6. – С. 87-96.

Тиманюк И.В.

Национальный фармацевтический университет

Тиманюк В.Н.

Украинская инженерно-педагогическая академия

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ПРОФЕССИОНАЛУ В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Резюме

В статье исследованы вопросы компетенций специалистов в сфере интеллектуальной собственности. Обоснована необходимость подготовки высококвалифицированных специалистов в области трансфера технологий. Разработан комплекс требований к профессионалу в сфере интеллектуальной собственности и сформированы индивидуальные характеристики, которыми должен обладать специалист.

Ключевые слова: трансфер технологий, интеллектуальная собственность, менеджер по трансферу технологий, профессионал в сфере интеллектуальной собственности.

Timanyuk I.V.

National University of Pharmacy

Timanyuk V.M.

Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy

MODERN REQUIREMENTS TO A PROFESSIONAL IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY

Summary

The article studies questions of specialists' competence in the field of intellectual property. Substantiates the necessity of training highly qualified specialists in the sphere of technologies transfer. Developed a set of requirements to a professional in the field of intellectual property and formed individual characteristics, which should have a specialist.

Key words: technology transfer, intellectual property, technology transfer manager, a professional in the field of intellectual property.